

סמיכה ושליחותיהו קעבדינו

בכדי לדון רוב משפטי התורה צריך השופט להיות סמוך איש מפי איש עד משה מפי הגבורה. הצורך לסמיכה בא לנו בקבלה מפי השמועה ומרומז במה שהשתמשה התורה בלשון „אלהים” במקום שופט בהרבה מקומות כדאיתא בב”ק פד, א. (וע”ע בדברי הרשב”א גיטין פח, ב’ ד”ה והא דדרשינן). לפי זה עכשיו שנפסק קשר הסמיכה היינו צריכים לומר שבטל המשפט לגמרי מן התורה. והרמב”ן בתחלת פ’ שופטים סובר ככה ומוסיף שאין לנו ליום מצות מינוי שופטים דכבר בטלו משפטי התורה מאחר שאין לנו סמוכים. אמנם יסוד של דין הסמיכה קשה להולמו דהא אפי’ אם ההדיוט חכם כמו הסמוך לפי ראות העין מ”מ אינו יכול לשפוט עד שיקבל רשות מן הסמוך. (ע’ רמב”ן ריש פ’ משפטים.)

ומה ששפטו חכמי ישראל את בני עמם בבבל ושאר הארצות אע”פ דלא היו סמוכים הותר להם ע”פ הכלל הידוע „שליחותיהו קעבדינו”, כדאיתא בב”ק פד, ב’ ובגיטין פח, ב’. לפי הנחה זו מותר לנו לדון דיני הודאות והלואות, וחבלות דשכיחי ויש בהן חסרון כים כמו נזקי שור בשור וגזילות וכו’. לא הותר לנו בכלל זה לדון אלא הדינים שיש בהם צורך גדול וקיום העולם תלוי בהם, אבל קנסות ומכות אין בידינו לפסוק אלא לצורך השעה.

נחוי עכשיו לברר אם הכלל של ש”ק הוי מתקנת חכמים או אפשר יש לו קשר הגיוני לשלשלת הסמיכה וממילא הוי דאורייתא. הראשונים כבר חלקו בענין זה (ע’ חיי’ הרמב”ן יבמות מו, ב’, ותוס’ קידושין סב, ב’). שיטת רוב הראשונים הוי דאינו אלא תקנת חכמים ובזמן הזה אנו שופטים כל דיני ממונות בכח של הפקר ב”ד הפקר אלא שיש שתי קושיות על שיטתם. קבלת הגר בשלשה ילפינן מן המלה „משפט” הכתובה בגר ומדמינן משפט זה למשפט של גזילות וחבלות ולכן בעינן שלשה סמוכים לקבלת הגר כמו גזילות וחבלות. לפ”ז איך מקבלים גרים בזמן הזה דאין לנו סמוכים. והם תירצו בדוחק דשאני גר דכתיב ביה „לדורותיכם” וכמו שאחר החורבן לא הוצרך גר המתגייר בהרצאת דמים ג”כ עכשיו דאין לנו סמוכים מסתפקים אנו בהדיוטות. ועוד קשה לשיטתם איך כופין איש לגרש אשתו, דהא דרשינן בגיטין דלזה בעינן סמוכים, והגמ’ אומרת דבכח של ש”ק אנו כופין איש

לגרש אשתו אף בזמן הזה. וא"א לומר בזה תקנת חכמים אלא שהם דחקו ואמרו שמפקיעים את הקידושין למפרע אלא שאין זה משמע בגמ' שם. (וע' בנתיבות המשפט ריש הלכות דיינים.) אמנם שיטת התוס' וגם דעה אחת ברמב"ן דש"ק הוא מדין תורה ולכן כפיית האיש לגרש אשתו וקבלת הגר מהנו מדין תורה. ובזה יש קושי גדול שמהיכן קבלנו הכח לדון דיני תורה אע"פ דאין אנו נחשבים לשופטים ע"פ התורה.

ובכדי לברר מהות הסמיכה וש"ק לפי דעת התוס' נחוץ להבין טיבו של השופט התורני. הרמב"ן בפ' משפטים שואל על הפסוק «והגישו אדוניו אל האלהים וכו'», מדוע נקרא השופט «אלהים», ומתוך קושיא זו הוא מחדש שבזמן ששופטי ישראל משתדלים לשפוט דין אמת הקב"ה מסכים בפסקיהם ונחשב כאלו ה' פסק את הדין. והרמב"ן מביא הרבה פסוקים בתור ראיה לדעה זו ומוסיף שלפיכך «הרגו אין נהרגין» משום דמסתמא הכתה הראשונה העידה נכונה שה' אינו מניח את השופטים לדון דין שקר (ע' רמב"ן פ' שופטים בדין עד זומם).

ונלע"ד שעם יסוד זה נוכל להבין מדוע הצריכה התורה סמיכה. הסמוך, שהוא השופט האמתי, כולל באישיותו שתי מעלות: האחת ידיעת התורה, והשנית הבנת דרכי בני אדם. זאת אומרת שהוא צריך לדעת כל התורה כולה וגם להכיר היטב מעשי בני אדם. אחת בלי השנית לא מספיקה. ונחוץ שיש לשופט התורני שתי התכונות האלו בשוה ולא אחת יותר מן השני'. רק איש כזה יכול לפסוק דיני התורה ולכפות בני אדם להתנהג על פי הוראותיו, וא"א להכיר מי הוא איש כזה זולת הקב"ה או מי שהקב"ה מינה וממילא יש לנו הצורך בשלשלת הסמיכה. ולכן היוצא לנו מזה שבכדי להיות מורה הוראה בדיני איסור והיתר אין לנו צורך אלא במי שמבין דיני התורה ואין נחוץ כל כך שהוא יכיר היטב טבעו של האדם. ולאידך גיסא אפשר לומר שהדיוט יכול לדון דינים שאינם בעיקר חדוש התורה. ולכן ישנן דעות שאין צורך לסמיכה לדון דיני הודאות והלואות מפני שחיוב הפרעון אינו מחדושי התורה אלא מסברא דהרי שיעבד את עצמו ברצון שלם (ע' תוס' כתובות נו, א' ד"ה הרי). ואפשר שלכן אין צורך לסמוכים בקבלת גרים אפי' בזמן קיום הסמיכה משום דעיקרו של ענין זה הוי התחייבות. ואפי' הדיוט יכול להבין אם הגר המתגייר ראוי לכך. ולכאורה כך שיטת הרמב"ן ביבמות במה שהוא סובר דמשפט דכתיב בגר הוי אסמכתא בעלמא ושלשה הוי הלכה למשה מסיני וכך ג"כ שיטת הרמב"ם (ע' פי"א מה' איסורי ביאה הט"ו).

ורק הסמוכים כוללים בעצמם תורה והבנת דרכי בני אדם במדה שוה ונכונה. ואע"פ שלראות העין ההדיוט הוא גדול כסמוך אין אנו בטוחים שהוא מכיר היטב שורת הדין עד שיקבל הרשאה לדון מן הסמוך. והעד לזה מגט מעושה (גיטין

פח, ב') דפסול בהדיוט אפי' אם הוא חכם גדול. ורק בפסק הסמוך מובטחים אנו שהוא משפט אלקים.

ועכשיו שכבר נתבטלה הסמיכה אין לנו כח מצד עצמינו לדון דיני גזילות וחבלות אלא בכח שהסמוכים הקודמים נתנו לנו לפי השערת דעתם, שהרי דרכי החיים דוחקים וראו שאם אנו ההדיוטות לא נוכל לדון דינים אלו יחרב העולם (ע' מאירי ב"ק פד, ב'). לכן הרשו לנו לשפוט דינים אלו לא שאנחנו סמוכים דהא אין סמיכה בחו"ל אלא שאנו כמקל בידם ואנו שלוחיהם המבררים בשבילם אמיתת הדין ועל דעתינו הם סומכים ופוסקים כל אלו הדינים. כ' המאירי בשם גדולי הדורות "ש"ק הוי מן הדין ודנים בהם בבאים בשליחותם".

אלא שעדיין ענין זה קצת מוזר דאיך אפשר שועד אחד יברר דין וועד שני יפסוק את הדין לפי בירור של ועד הראשון. בשלמא כשב"ד סמוך מחייב מלקות והדיוט או עכו"ם מקיים את הפסק כדאיתא בגיטין פח, ב', דהרי ההדיוט אינו עושה אלא מה שהסמוכים מצוים אותו, אבל כאן אינו כן שאנחנו בזמן הזה מבררים כל המשפט ומשתמשים בסמוכים הקודמים רק לצורך הפסק.

לתרץ קושיא זו אביא דברי הרמב"ם פ"י מה' סנהדרין ה"א: אחד מן הדינים בדיני נפשות שהיו מן המזכין או מן המחייבין לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו אלא נטה אחר דברי חברו הרי זה עובר בלא תעשה. ועל זה נאמר ולא תענה על ריב לנטות. מפי השמועה למדו שלא תאמר בשעת מנין די שאהיה כאיש פלוני אלא אמור מה שלפניך, עכ"ל. מוכח מזה שאיסור לא תענה נאמר רק בדיני נפשות וכך מוכח במכילתא. אבל בדיני ממון אין איסור כזה ומותר לדיין לסמוך על מי שהוא גדול ממנו. ולכן בנדון דידן הסמוכים תולים את בירור המשפט בנו וסומכים עלינו במה שאנו ההדיוטות מחליטים דאל"כ יחרב העולם. על כן כל מה שאנו מבררים היום הוי מדין תורה והוי בירור ופסק מצד ב"ד סמוך.

וכעין זה מצאתי ברמב"ם פ"ה מה' קדוש החדש ה"א: כל מה שאמרנו מקביעות ראש חודש ועל הראיה ועבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או ב"ד הסמוכים בא"י שנתנו להן סנהדרין רשות. ויש לשאול אם ב"ד הגדול מצווים במצוה זו איך יכולים הם למנות שלוחים לזה שהרי יש בענין זה שיקול הדעת, אלא שב"ד הגדול סומכים על כל מה שיאמרו הבית דין של שלשה ואין עוברים בזה על לאו דלא תענה. וגם יכולים לומר שלפי שיטת התוס' דש"ק הוי דאורייתא עדיין יש לנו היום מצות מינוי שופטים ושוטרים, דכל טענת הרמב"ן הויא דאין לנו עכשיו מי שיפסוק דין תורה והמשפטים בטלים, אבל לפי דעת התוס' דבאמת פסק דין עכשיו הוי פסק דין של סמוכים א"כ עדיין מתקיימת מצוה זו.